

KISGRAFIKA

Megjelenik egy évben négyszer
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

'96/2
35. évfolyam

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület.
(1027 Budapest, Frankel Leó út 12.)

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre.

Felelős kiadó: dr. Vida Klára ügyvezető titkár

Van Gogh: Krumplievők (litográfia)

TARTALOM

Palásthy Lajos: Művészpálya. Németh Nándor életútja

Dr. Soós Imre: Van Gogh grafikái

Ürmös Péter: Vendégünk, Gerard Gaudaen

A 75 éves Soós Imre köszöntése

Szászné Mara: Búcsú Kovács Józseftől

Nemzetközi exlibris-pályázat

MŰHELY – HÍREK – SZEMLE – KÖNYVESPOLC

MŰVÉSZPÁLYA

Németh Nándor életútja

NANDOR NEMETH

A grafikai művészetek egén ha egy-egy csillag felragyog, pályájuknak emberekhez eljutó fénye az alkotás, az ex libris. Kik őrzik emléküket? Akiknek gyűjteményeikben lapjaik megmaradnak. De az újabb nemzedék ismeri-e, tudja-e, ki a művész, akinek lapját a kezében tartja?

Németh Nándor életútját ma kevesen ismerik. Ezt a hiányt igyekszik pótolni e kis tanulmány, a művész húgának, Turner Tiborné sz. Németh Ilonának a személyes emlékei, a családi levelek és írásos dokumentumok alapján.

Németh Nándor 1910. április 29-én, Budapesten született. Édesapja ácsmester volt, azonban egy baleset miatt egyetemi altiszti állást vállalt. Négyen voltak testvérek. Nándor a Vörösmarty reálgymnázium négy osztályának elvégzése után a Ganz Vagon- és Gépgyárban lett lakatosinas. Három év alatt kitanulta a géplakatos szakmát, de itt figyeltek fel kitűnő rajz tehetségére, s a Ganz gyár igazgatója azt ajánlotta a szülőknek, hogy a fiút taníttassák tovább. Ezért már gyári munkássága alatt az Iparművészeti Főiskola esti előkészítő tanfolyamára járt. A Főiskolára 1927-ben iratkozott be, ahol Fery Antal évfolyamtársa is lett. Tanárai között megtalálhatók a kor kiválóságai: Haranghy Jenő, Helbing Ferenc és mások. Tanulmányait 1934-ben fejezi be, mivel közben kilenc hó-

napig katonai szolgálatot teljesített. Már a Ganz gyárban lelkes résztvevője volt a cserkészetnek is, később e téren együtt tevékenykedett Illyés S. Lászlóval.

A Főiskola elvégzése után Gádor Emilrel megalapítja a „Tér Műtermet”, ahol kiállítási tervek készítenek és kiviteleznek (pl. a Budapesti Nemzetközi Vásárra, stb.). Már ekkor sokat foglalkozik az ex libris-sel, valamint filmzéssel is. Húga, Turner Tiborné számos filmtekercset őriz tőle. E téren együtt dolgozott Bérczy Tiborral, aki később Franciaországban filmgyárat alapított.

Mint karpaszományos tiszthelyettes, részt vett az 1939. évi felvidéki és az 1940-es erdélyi bevonulásban. 1942-ben újra behívták, s csak a háború végén tudott leszerelni. Összesen 4 év és 5 hónapot katonáskodott, ez idő alatt a Térképészeti Intézetnél alkalmazták, különféle célokra használva grafikai tudását. 1944-ben zászlóssá nevezték ki. Németországban, Passauban 1945-ben ér véget ez az ő békés természetétől idegen tevékenység. Itt próbál egzisztenciát teremteni, először Passauban, majd 1946. Húsvétól Ambergben. E városban nősül meg 1947. szeptember 28-ikán, felesége Pokorny Erzsébet rajztanárnő lett. 1948-ban Regensburgban dolgozik, majd 1949-ben ismét Ambergben, ahol grafikai vállalkozásból él.

Németh Nándor fametszete, X2

1950-ben az Egyesült Államokba, New Yorkba költözik. Nagy energiával újra hasznosítja grafikai és filmkészítési ismereteit. Itt bontakozik ki igazán kisgrafikai tehetsége: sajátos, egyéni stílusban alkotja ex libriseinek egész sorát.

Istenben bízva, újra és újra kezdi életét. Könyvillusztrációkat készít az Allan Wayne Kiadóvállalatnak, továbbá számos más vállalatnál dolgozik, többek között a NASA-nál, az ismert űrkutató intézetnél, valamint a filmszakmában az Audio Filmproductions Inc.-nél és az Audio Cinema Corporation-

nél. Közben festésszettel is foglalkozik, pl. nagyméretű oltárképeket készít (Szt. István, Gaudalupei Szűz Mária, stb.). Az USA-ban viszonylag jó anyagi körülmények között, számos utazást tesz feleségével együtt a nagyvilágban. Kitűnő kapcsolatban áll Lipóczy Miklóssal is. Ex librisei megtalálhatók a Metropolitan Múzeumban.

Az élet tragédiája, hogy a mindig melegszívű, mindig dolgos, példaértékű életet élő ember feleségével együtt egy lakástűz áldozata lett; 1978. január 29-én érte őket e katasztrófa.

Ex libris alkotásait 1945 előtti, Budapesten készületekre és 1950 utáni, Amerikában készületekre oszthat-

juk. Az előzőek még kevésbé kiérlelték, ám egyéni és művészi alkotások. Az Egyesült Államokban 1950 után készültek már kiteljesedett látásmódú művészi munkák. A magyaros stílus nála is túlsúlyos, mint általában az emigrált magyar művészeké. Legtöbb ex librise az Amerikában élő magyarok számára készült, sok köztük a vallási témájú, s mindegyiken gazdag az ábrázolás.

Ez libriseinek száma körülbelül 200, általában tusrajzok, amelyek az Amerikában általános „ACF” klisétechnikával (photolitho) kerültek sokszorosításra.

Palásthy Lajos

VAN GOGH GRAFIKÁI

Van Gogh életművében mintegy 870 olajfestményt és kb. ugyanennyi rajzot tart számon a művészettörténet. E művek alkotói korszakokénti besorolását, méltatását a szakemberek tekintélyes gárdája végezte el az elmúlt évtizedekben. Kiadványaik, a Van Goghról szóló irodalom napjainkra kisebb könyvtárat tesz ki.

Van Gogh litográfiája, L.

Viszonylag kevés szó esett eddig a művész grafikáiról, melyek alatt a rajzokon kívül alkotott és a sokszorosított grafika fogalomkörébe tartozó litográfiát és rézkarcot kell értenünk. Ezt a hiányt igyekezett pótolni a

közelmúltban az amszterdami Van Gogh Múzeum, melyet a család egykori tulajdonában volt művekből 1973-ban nyitottak meg. Itt őrzik a művész 200 festményét, 550 rajzát, továbbá 700-nál több sajátkezű levelét is, így ez a világ legnagyobb Van Gogh-gyűjteménye. A múzeum modern épületében rendezték meg 1995-ben a „Van Gogh grafikai életműve” című kiállítást. Az ehhez készült, pompás kiállítású katalógusban a művész sokszorosított grafikáinak legteljesebb összefoglalását közölték. A szerzőpáros (Sjaar van Heugten és Fieke Pabst művészettörténészek) által összeállított, gazdagon illusztrált kiadvány nemcsak felsorolja a festő életében alkotott 9 litográfiát és 1 rézkarcot, hanem az egyes művekről készült nyomatok számbavétele mellett foglalkozik az alkotó által azokon végzett, nyomtatás utáni kiegészítésekkel és a lapok utóéletével, megnevezve azok jelenlegi őrzési helyét is.

Van Gogh még nem foglalkozott festéssel, amikor már érdeklődni kezdett a grafika iránt. Ez 1873–75 körül történt, amikor a Goupil cég londoni fiókjának alig 20 éves alkalmazottja megismerkedett az ottani hetilapokkal. A LONDON NEWS és a THE GRAPHIC cikkei az időben még nem fényképekkel illusztráltak. Az eseményről rajz készült, amelyet fametszők vittek át nyomódúcra. Van Gogh öccséhez írt leveleiben elismeréssel említi e lapok kitűnő metszeteit, amelyeket kivágott magának. Idővel szürke papírlapokra ragasztotta, sőt némelyikre tollal keretet is húzott. Gyűjteménye végül mintegy 1400 darabra növekedett. Közülük nem is egy szolgált később rajzaihoz, litográfiáihoz, festményeihez indítékul. (Ezt a gyűjteményét 1972-ben Párizsban, majd egyéb helyeken is bemutatták. A „Van Gogh inspirációs forrásai” címmel a francia főváros Holland Intézetében rendezett kiállítást e sorok írója a MŰGYŰJTŐ c. folyóirat 1972/4. számában ismertette.)

Van Gogh 26 éves korában, a belga bányavidéken vállalt önkéntes prédikátorsága idején kezdett el rend-

szeresen rajzolni. Később Hágában tökéletesítette rajztudását. Mesterétől és rokonától Anton Mauve-tól itt kapja első olajfesték-készletét. Hágában készíti első kőrajzait is.

1882 novemberében 6 litográfiát készít az ottani Smulders nyomdában. A művelethez az úgynevezett transzfer-papírt használja, amelyre fekete ceruzával rajzolja modelljeit: ásó vagy kávé ivó munkást, álló öregembert, kenyeret szelő parasztot. (Ezek egyikét képen is bemutatjuk.) Az elkészült rajzot „arccal előre” ragasztotta fel a nyomókőre, melyen így a rajz negatívja jelent meg. A kő megfelelő kezelése után a lenyomat a pozitív képet mutatta a papírlapon. A festő sikerélményét öccse elismerése jelentette, de a legjobban annak örült, amikor az egyik nyomdász engedélyt kért tőle ahhoz, hogy a kőrajzot falára akaszt-

Van Gogh: Kertész almárával, L.

Több, mint fél év múlva, 1883. júliusában Hágában további két litográfia került ki keze alól. Ezekhez a tanulmányrajz tollal készült. A befejezett rajzot négyzet-hálójával látta el és így vitte át a transzfer-papírra. E lapok a kerti munkát ábrázolják. Címük: Gyomégetés, Kertész almárával. Ez utóbbi képét szintén közöljük.

Utolsó, szám szerint a kilencedik litográfiájának gondolata 1885-ben a szülői házban, Neunen-ben, két-éves munkálkodása idején öltött testet. Erre az időszakra esik korai főművének, a *Krumplievők* c. olajfestményének a megfestése is. Így logikusnak látszik, hogy amikor a szomszédos Eindhoven város egyik nyomdájában litográfiai köhöz jut, a már három változatban is megfestett olajkép kompozícióját rajzolja – ezúttal közvetlenül a kőre. Fennmaradt egy ottani nyomdász beszámolója, így a művelet lefolyását szemtanú elmondása alapján idézhetjük fel: „Miután a követ előkészítették, nyomban nekikezdett a rajzolásnak. Anélkül, hogy bármilyen vázlatot készített volna, azonnal a kőn kezdett el dolgozni ceruzájá-

Van Gogh: Gachet doktor arcképe, C3

val. Nem volt modellje, kizárólag emlékezetből dolgozott. Súlyos, széles vonalakkal rajzolta meg az asztalnál ülő parasztszalad markáns alakjait, amint a lámpa fényénél kávé isznak, vacsorájukat fogyasztják. Bár szemmel láthatólag először rajzolt kőre, ez egyáltalán nem zavarta. Időnként tüvel kikapart, vagy hüvelykujjával törölt valamit, mintha papíron dolgoznék. Valaki figyelmeztette, hogy ne érintse ujjával a követ, mivel az foltot hagyna. Ő erre a legkevésbé sem ügyelt, nagy mulatságára a litográfus kollégáknak, akik megvetéssel figyelték az ilyenfajta munkát. Amikor a kőn elkészült a rajz, mintegy száz levonatot készítettek róla. Meg kell hagyni, a művelet jobban sikerült, mint azt a nyomda személyzete a látottak alapján várta volna.”

Az olvasó számára bizonyára érdekes lehet, hogy az előbbieken ismertetett 9 különböző litográfiából mennyi maradt fenn az utókornak. A katalógus erre is pontos választ ad. A nyomdász-kortárs emlékezete szerint a Krumplievők-ből 100 darab került ki a nyomdából. Ebből mára 18 példány maradt meg. Hetet őriz a Van Gogh Múzeum, a többi szerte a nagyvilágban található, Párizstól Washingtonig. A megelőző időben készült kőrajzokból általában 3-4 példányt őriznek ma a múzeumok. Kivételt képez a síró öregembert ábrázoló kőrajz, amelyből 7 példány maradt fenn napjainkig.

Az utolsó litográfia után 5 évvel készíti Van Gogh egyetlen rézkarcát a Párizs melletti Auvers-sur-Oise városkában. Egyéves dél-franciaországi elmegyógyintézeti tartózkodása után 1890 májusában érkezik ide, ahol öccse felkérése alapján az impresszionista festők nagy barátja, Gachet doktor vállalkozott a festő orvosi ellátására. Az amatőr festőként és rézkarcolóként is ismert orvos házába először Pünkösöd vasárnapra, május 25. napjára volt hivatalos Van Gogh. Ebéd után a házigazda viaszozott rézlemezt és metszőtűt adott vendége kezébe. Van Gogh hamarosan megrajzolta

ezen az orvos portréját. A lemezt még akkor kifaragták és nyomatot is készítettek róla. (A doktor rézkarcnyomó prése még ma is megvan: a szomszédos Les Baux város magyar vendéglő-tulajdonosánál, Hajósi Antal festőművésznél.)

Van Gogh egyetlen rézkarcáról még az alkotó jelenlétében kb. 20 levonat készült. Később az orvos további példányokat nyomott, majd halála után fia is készített levonatokat. Ezeket a hátoldalon igazoló sorokkal ellátva a világ nagy múzeumainak ajánlódta, de több került a nemzetközi műkereskedelembé is. A katalógus felsorolja a jelenleg ismert 61 példány őrzési helyét. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy egy a budapesti Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményében van: 1912-ben vásárolta meg Frankfurt am Main egyik galériájától az intézmény.

A festmények, rajzok nagy számához képest a sokszorosított grafika csekély mennyiségét Van Gogh szerény anyagi lehetőségei indokolják. A kőrajz, a réz-

karc akkoriban sem tartozott az olcsó eljárások közé. Érdeklődése pedig nem hiányzott, ezt mutatják 277. sz. levelének sorai is: „A nyomtatás számomra mindig csodát jelent. Olyan csodát, mint ahogyan a rozsszemből kalász lesz. Közönséges és mégis annál nagyobb csoda, mivel minden nap megtörténik: az ember elvet egy magot (a rajzot) a kő- vagy rézlapra és egy csomó alkotást arathat belőle.”

Litográfiáit Van Gogh a nagyközönségnek szánta. Témáit is ennek megfelelően választotta. Elgondolását egy levelében meg is fogalmazta: „A népről, a népek.” Egy másik helyen azt írja öccsének, hogy ezeknek a nyomatoknak az ára nem haladhatja meg a 10, legfeljebb a 15 centet.

Szándéka csak 113 év múlva teljesült: grafikáinak kiállítása alkalmából, 1995-ben a Van Gogh Múzeum kinyomatta egyik kőrajzát és darabonként 15 centért árúsította.

Dr. Soós Imre

VENDÉGÜNK: GERARD GAUDAEN

Gerard Gaudaen fametszetei, X2

Az első tavaszi napok egyikén mintha egy nemzetközi kongresszus pillanatai elevenedtek volna meg, úgy cseréltek gazdát ex librisek, kisgrafikák egy budai hotel földszintjén.

A cserére az alkalmat az szolgáltatta, hogy hivatalos meghívásra Budapestre érkezett Gerard Gaudaen grafikusművész, a belga Nationaal Hoger Instituut en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten igazgatója. Nevét már számos díja ismertté tette, lapjai pedig a magyar gyűjteményekbe is bekerültek. Zsúfolt programja ellenére (fogadás a köztársasági elnöknel,

stb.) mód nyílt a KBK tagjaival történő találkozásra, eszmecserére és városnézésre. Az egyik napon dr. Katona Gábor és Vén Zoltán kalauzolták, másnap dr. Semsey Andornéra, dr. Mayer Józsefre és rám várt az a megtiszteltetés, hogy a belga grafika kitűnőségével megismertessük városunk néhány nevezetességét. E látogatás kapcsán kihasználjuk az alkalmat, hogy a kisgrafika magyar híveinek is bemutathassuk a művészt és munkáit.

Gerard Gaudaen 1927-ben született a belgiumi Sint-Niklaas városában. Első művészeti stúdiumait szülővárosában végezte, majd a Koninklijke Akadémiát végezte Gentben és Antwerpenben. A tanulmányok végétével illetve közepette különböző intézményekben tanított, majd 1983-tól a bevezetőben jelzett intézet igazgatója lett. Fametsző művészetét számos al-

kalommal méltatták, így ezek közül H. Waterschot megállapításaira is hivatkozhatunk, amikor műveit elemezzük.

A flamand grafika XX. századi történetét szemlélve Gerard Gaudaen oeuvre-je szemléletében és stílusában szervesen illeszkedik a Severin és Stuyvaert nevével fémjelzett irányvonalhoz, sőt hagyományainak méltó örököse és folytatója. Természetelvű indíttatású lapjain fellelhetjük ugyan a kortárs stílusok némely külsődleges formajegyét, de ezek nem válnak öncélú kifejezőeszközzé. Ezért tudunk gyönyörködni nőalakjaiban, csendéleteiben és állatfiguráiban. Kiapadhatatlan mesélőkédve talán abból is adódik, hogy rendszeresen készített illusztrációkat prózai művekhez (Ch. Coster: *Ulen-spiegel* legendája) éppúgy, mint költeményekhez (A. Fournier: *Le Grand Meaulnes*). E munkáinak művészi tartalma szabadgrafikáihoz hasonlóan magas színvonalú, és kompozícióit egyfajta szolid jókedv, derűs élet-szemlélet hatja át. Illusztrációi láttán mondhatjuk, hogy azok segítenek megőrizni e képzőművészeti műfaj rangját, ugyanúgy, mint könyvjegyei is.

Ezek, hasonlóan az előbbiekhöz, mérnöki pontossággal komponált kis mesterművek, amelyeken ívelt vonalak, lágy formák és festői felülethatások oldják a képszerkesztés szigorúságát. A festői és grafikai szemléletmód kettőssége folyamatosan nyomon követhető művein, ahogy elemzői többször is említik. Mindezek például a „SMAKELIJK” című fametszetes mappája lapjaiban is megfigyelhetők. A gasztronómia világa visszatérő, kedvenc témája. Mintaértékű lehet a harmadik, „Groenten” elnevezésű metszete, ahol néhány haszonnövény (káposzta, répa, póréhagyma) igazán „földhözragadt” motívumából olyan kompozíciót formált, ami akár a konyhaművészet megdicsőülése is lehetne. Ugyanúgy vehetnénk példának kagylót, rákot ábrázoló lapját is. S mindezekben is hagyományhű, gondoljunk például a XVII. századi németalföldi csendéletekre.

Bár Gaudaen látogatása csak néhány napig tartott, remélhetőleg kellemes emlékekkel tért haza, ami talán egyszer egy magyarországi kiállításra is inspirálhatja. Visszavárjuk!

Ürmös Péter

SOÓS IMRE KÖSZÖNTÉSE

Fery Antal fametszete, X2

Hetvenötödik születésnapját ünnepli az idén dr. Soós Imre, s vele együtt ünnepeljük mi is, elsősorban természetesen mint a Kisgrafika Barátok Köre egyik alapító tagját és lapunk, a *Kisgrafika* szerkesztőbizottságának egyik oszlopát.

Munkásságának méltatása nehéz feladat e rövid köszöntő keretében. Talán az könnyíti, hogy a művészetek, s főként a grafikai művészet számtalan magyar és kül-

művészt, a művészhez közönségét. Felbecsülhetetlen értékű azon fáradozása, hogy kaput nyit a magyar művészetnek és művészeknek a nagyvilág felé. A neves portugál gyűjtő és könyvkiadó, Anton Mario da Mota Miranda által évente megjelentetett *A jelenkori ex libris enciklopédiája* sorozatban (eddig 16 kötete látott napvilágot) Soós Imre hat magyar grafikus és exlibris-készítő művészt mutatott be, alkotásjegyzékeikkel együtt. De számos írása jelent meg az európai grafikai lapokban is. A magyaroknak pedig a nagyvilág grafikai művészetéhez nyitogat kapukat, számos művész és mű ismertetésével.

Soós Imre nagyszerű műelemző, igen jószemű műértő, nagy olvasottságú és tudású műélvező. Évek óta számtalan magyar és külföldi művészeti könyvről, kiadványról, folyóiratról ír rendszeres tájékoztatókat, nagyszerű nyelvtudása révén készíti lapunk hír- és lapszemle rovatát. De nélkülözhetetlen szervező és ügyintéző is, akár kiállításról vagy művésztalálkozóról, akár csupán a lapok postázásáról legyen szó. Sok grafikust, fiatal alkotót fedez fel számunkra, vagy irányítja rájuk a figyelmet nagyszerű meglátásaival. Bár nem exlibris-gyűjtő, van azonban egy intim szerelme, Van Gogh művészte, s ezért ha behatároltabb is, de kedves gyűjtési területe: Van Gogh ábrázolások a kisgrafikákon.

Bár szerény, rejtőzködő egyénisége nem szereti az ünneplést és a rivaldafényt, művészeti munkásságának bővebb ismertetésére és bemutatására következő számunkban visszatérünk.

Kívánunk dr. Soós Imrének jó egészséget, még sok-sok aktív, újabb és újabb írásokkal gazdag alkotói esztendőt sőt évtizedet, a *Kisgrafika* szerkesztősége, a KBK vezetősége és tagsága, művészek és gyűjtők, hazaiak és külföldiek, s minden grafikabarát, művészetszerető olvasó nevében.

Imre, Isten éltesen sokáig!

K. Z.

földi barátja, alkotók és gyűjtők egyaránt évtizedek óta olvasták és olvassák írásait, műhelytanulmányait, remek beszámolóit. Most nem törekedhetünk teljességre. De köszöntőnkben méltatnunk kell a műelemzés hozzáértő, példamutató szakemberét, a művészetek lelkes népszerűsítőjét, a fáradhatatlan, rendkívül aktív tudóst, aki segít közelhoznai az érdeklődőhöz a művészet intim szépségeit, a gyűjtőhöz a

BÚCSÚ KOVÁCS JÓZSEFTŐL

A Pécsi Kisgrafika Barátok Egyesületének titkára, a fáradhatatlan szervező és gyűjtő, az ex librisek szerelmese, Kovács József gyűjtőtársunk 81 éves korában, hirtelen eltávozott az élők sorából. Szomorú szívvel búcsúzunk tőle, most az alábbi, Szász Sándorné Gasztonyi Mária gyűjtőtársunk megemlékezésével.

*

E szerény megemlékezést Kovács Jósikánk 1996. február 24-ikén kelt levelének idézetével kezdem: „– Drága Mara! Köszönöm az érdeklődésedet. Egészségileg jól vagyok. Az orvosom is azt mondta: jó a szíve Józsi bácsi, amíg él, ki bírja...

Nagyon örülök annak, hogy felvállalnátok a rendezését az Országos Találkozónak... En ott leszek és a pécsiek is... Kedves meghívásokat igen nagy örömet jelent, hogy veletek hosszabb ideig tudnék beszélgetni, együtt lenni... *U. i.:* Adjá Isten, hogy nyáron találkozunk!”

Azóta Jóska Barátunknak – sajnos – örök szállás adatott. Szívesen emlékezem arra, hogy Ő – minden szempontból – milyen ideális szállóvendég volt: pedantériája, gáláns bókjai és páratlan humora az együtt töltött órákat mindig színesítették, különösen amikor még Máriája is mellette volt.

Legutóbb Jósikának őszintén megírtam, hogy a közelmúltban „japán ex libris örületbe” estem. Én két saját japán lapot tudtam küldeni, de tőle cserébe három gyönyörű japán ex librist kaptam. A harmadik lapot ezzel a kis megemlékezéssel próbálom viszonzni az én több évtizede szeretett, kedves pécsi gyűjtőtársamnak és Barátomnak, aki fent idézett levelének kelte után szűk egy hónappal az égi me-

Ürmös Péter linómetszete

zőkre távozott ugyan, de Weöres Sándort idézve: „Szép távollásoddal itt vagy!”

Szászné Mara

NEMZETKÖZI EXLIBRIS-PÁLYÁZAT „Pierre Bayle és a tolerancia”

Rendezi Carla-Bayle város önkormányzata (Ariege megye, Franciaország) abból az alkalomból, hogy 300 évvel ezelőtt jelent meg a város szülöttjének, Pierre Bayle-nak nagy munkája, a *Történelmi és kritikai szótár*. A Fény Százada filozófusának emlékére kiírt pályázat résztvevőinek a türelmesség (tolerancia) gondolatát kell felidézniük pályaműveikben.

Résztvételi feltételek:

1. A pályázaton a világ valamennyi művésze részt vehet, tetszés szerinti mennyiségű, eredeti grafikának tekinthető alkotásával.

2. Legalább egy pályamunka témája a tolerancia legyen, a többi munkák más témájúak is lehetnek. Ez utóbbiakat a Múzeum üzletében árúsítják (a szeptemberi tanácskozás idején).

3. Sem a nyomódúc formája, sem a képet keretező papír mérete nincs megszabva.

4. Az ex libris témája: a tolerancia, amit a pályaművön meg kell nevezni: „LA TOLÉRANCE”. (Ajánlatos két pályaművet készíteni. A másodikon ne szerepeljen az ex libris felirat, hogy ezeket a nem díjazott alkotók a pályázaton kívül áruba bocsáthassák.)

5. A „TOLERANCIA” témájú ex librist 3 szignált példányban kell beküldeni. (Egy példány ebből a helyi múzeumba kerül, a másodikat a testvérváros, Rotterdam kapja meg. A harmadik példány vándorkiállításon szerepel majd.)

6. Minden példány hátoldalán szerepeljen az alkotó neve, postacíme, az alkalmazott technika, a készítés éve és az ár. A pályamunkákhoz mellékelni kell a művész angol vagy francia nyelven írt életrajzát.

7. Beküldési határidő: 1996. július 31, amit a postahivatal bélyegzője igazol majd. Beküldési cím:

Mairie du CARLA-BAYLE
„Concours Pierre Bayle et la tolérance”
Place de l'Europe
09130 CARLA-BAYLE (France)

A pályaművek 1996. szeptember 13–15 napjain lesznek kiállítva az évfordulóval kapcsolatos tanácskozás alkalmával.

8. A szakemberekből álló zsűri szeptember 15. napján hirdeti ki a pályázat eredményét.

9. Három díj kerül odaítélésre: 1. díj (Pierre Bayle-díj): 3000 frank. 2. díj: 2000 frank. 3. díj: 1000 frank.

10. A pályázaton való részvétel e kiírás feltétel nélküli elfogadását jelenti.

MŰHELY

Múlt évi utolsó számunk vezércikkében dr. Arató Antal beszámolt a Székesfehérvár öröksége címmel meghirdetett kisgrafikai pályázat eredményéről és a beérkezett alkotásokból rendezett tárlatról. Cikkét számos illusztráció kísérte s ezek között szerepelt Vén Zoltán rézmetszete is, melyet a szerző a tárlat egyik nagy meglepetésének nevez. Az írás a kisgrafikáról még azt is elmondta, hogy kompozíciója Maulbertsch székesfehérvári freskója alapján készült.

Az említett pályázat olyan grafikai alkotások létrejöttét kívánta elősegíteni, melyek a város történelmének, művészeti életének értékeit idézik fel. Ilyen alkotással szerepelt a pályázaton Vén Zoltán is, aki a maga nemében egyedülálló, tekintélyes életművében többször bizonyosságát adta már a múlt megjelenítése iránti érzékének. Ebbe a sikeres sorozatba illeszkedik be székesfehérvári lapja is, amelynek kompozíciójában az említett freskón, mint fő motívumon túlmenően e patinás város múltjából még számos emlék rejtőzik. Ezeket a különböző helyeken található elemeket az alkotó művészi fantáziája foglalta képi egységbe. Írásunknak az a célja, hogy bonckés alá vegye Vén Zoltán említett alkotását, a kompozíciós részletek eredetének, jelentésének megvilágítása céljából. Ezzel ugyanis nemcsak a rézmetszet mondanivalójának jobb megértését segítjük elő, hanem bepillanthatunk Alba Regia történetének néhány epizódjába is.

Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) osztrák festő a 18. század egyik legjelentősebb mestere volt, akinek falképei Ausztria, Csehország, Németország templomain kívül hazánk számos városában is (pl. Sümeg, Pápa, Győr, Vác, Eger) megtalálhatók. A székesfehérvári szemináriumi templom freskói életművének kimagasló alkotásai közé tartoznak. Ezek két részletét látjuk

Vén Zoltán rézmetszetén. A képtér közepén, a Mária születését ábrázoló jelenetben a két glóriás alakban a Szűz szüleit: Annát és Joachimot ismerhetjük fel. Ebbe a csoportba tartozik a jobb oldalon látható, alulnézetben rajzolt asztalszerű bútordarab is. A szemináriumi templom egy másik freskójáról, a Mária mennybemenetelét ábrázoló képről vette át a grafika alkotója az előbbi csoport alatt látható, széttárt karú, glóriás nőalakot.

Az előbbieken ismertetett két jelenet a grafikán a székesfehérvári városháza ma is meglévő barokk kapujának boltíve alá került. A művész a kapu tetejét – a kompozíció érdekében – „saját tervezésű” puttókkal népesítette be. A valóságban ugyanis itt áll az a két mitológiai alak, melyek Vén grafikáján a képtér jobb és bal oldalát zárják le. Bal oldalon a tükört, kígyót tartó nőalakban az Okosság, jobb oldalon pedig a bekötött szemű hölgyben az Igazságosság megszemélyesítését láthatták egykor a város polgárai. Egyébként ez a két hölgy a város címerének mellékalakjaiként már a 18. századi ábrázolásokban is szerepelt.

A képtér bal alsó szélén ülő puttó modellje a volt jezsuita, majd cisztercita templom szószékén látható. E remekművű barokk faragvány az óbudai Bebé Károly alkotása 1749-ből. Tőle jobbra került a Nemzeti Múzeumban őrzött középkori oszlopfő. A mesebeli szörnyvel, a baziliskusszal ékesített kőfaragvány a városban 1862-ben folyt ásatások során került elő. Ismét jobbra egy terra sigillata edény a vidék római kori kerámiaművészetét idézi. A Fehérvár közelében lévő Tácon ugyanis napjainkban is folyik az egykori római város, Gorsium feltárása.

A glóriás Mária már említett alakja mögött a ciszterciták kéttornyú temploma és városképi jelentőségű rendházépülete látható. A grafikán tett körszemlénk a városi múzeum há-

Vén Zoltán rézmetszete

rom kiállítási darabjával végződik. A fekvő kehely melletti, kerek kőfaragványon jól kivehető az ábrázolás: a patás állatra rácsapó, szárnyas griff a 12. század jelképrendszerére utal. Fölötte a fej nélküli kőtorzó papírtekercset és gyermek-alakot tart a kezében. Say Géza városismertető könyve szerint a töredék Szent Gellértet és Imre herceget ábrázolja, mások viszont a faragványt a római korból származtatják.

Vén Zoltán ihletett rézmetszetén – mint cseppben a tengert – tenyérnyi képtér látvány-mozaikjában a

hely szellemét, korok hangulatát varázsolta elénk. A sokféle képelemet sikeresen egyesítő kompozíció a metszőtechnika bravúros minősége miatt is figyelemre méltó.

Mindez elkerülhette a díjakat odaítélő zsűri figyelmét. A grafika ugyanis nem szerepelt a díjazott alkotások tekintélyes sorában. Vén Zoltán lapja ennek ellenére méltó helyre került: a város vásárlása révén Székesfehérvár országos hírvé képzőművészeti gyűjteményét gyarapítja.

Dr. Soós Imre

EGY SZÁMÍTÓGÉPES CSERELISTA TANULSÁGAI

Külföldi barátaink küldték el részünkre az egyik német kisgrafikagyűjtő cserelistáját, akinek a nevét nem ismerjük, de ennek az elmondandók részéről nincs is jelentősége. Mivel ez az első ilyen hozzánk érkezett kiadvány, hasznos lesz közelebből is szemrevételezni s belőle némi tanulságot levonni a magyar gyűjtők számára.

A leporellóra (egyetlen összefüggő, hajtogatott számítógépes papírra) nyomtatott lista rovatrendszere nem tér el a megszokott cserelistákétól. Az első rovat az 1-gyel kezdődő sorszámozást tartalmazza. Ezt követi a lapok tulajdonosainak ábécé-sorrendben történt felsorolása, a tulajdonos nemzetiségének betűjelzésével (pl. USA, CH, F). A harmadik rovatban az ex librist készítő művész neve szerepel, természetesen itt is feltüntetik az illető nemzetiségét. A negyedik rovat a kisgrafika technikáját mutatja, az úgynevezett „barcelonai szíglákat” (pl. C2, X3, P1, stb.). Ez után következik, ha ismeretes, a lap készítésének éve. Végül az utolsó rovatnak az ábrázolás leírását kellene tartalmaznia. Jelen esetben azonban kizárólag numizmatikai tárgyú exlibris-gyűjteményről van szó, így itt a tulajdonos a lap érmészeti vonatkozásait tünteti fel (pl. fantázia-érem, pénzverő műhely, bank-ex libris, stb.).

Hiányoljuk, hogy a jegyzékben nem szerepel az ábrázolás mérete, ami a lapok azonosításának fontos kelte. A hozzánk került listára ez az adat már nem fért rá, de valószínűnek tartjuk, hogy a számítógép memóriaegységébe ezeket az adatokat is betáplálták.

Itt jutottunk el a számítógépes adatfeldolgozás nagy előnyéhez: a gépben rögzített adatokat ugyanis olyan csoportosításban tudja a gyűjtő „lehívni”, amilyenre program formájában a gépnek utasítást ad. Így például kiírathatja magának a gyűjteményben lévő X2 lapokat, vagy kizárólag egy nemzet művészei által készített ex libriseket. Rendezheti az anyagot a tulajdonosok most látott ábécé-sorrendje helyett a művészek neve szerint is. Ez utóbbi a magyar művészeket érzékenyen érinti, ugyanis művészeink nevének írásmódja miatt róluk számos külföldi exlibris-kiadványban hibás adatok szerepelnek.

Kálmán Bélának „A nevek világa” címmel a Gon-

dolat Kiadónál 1973-ban megjelent hézagpótló könyve szerint a keresztnév minden európai nyelvben megelőzi a vezetéknévét, egyedül a magyar nyelvben áll a vezetéknév vagy a családi név mögött. Név-sorok összeállításánál külföldön is kénytelenek a sokkal célszerűbb vezetéknév + keresztnév sorrendet alkalmazni (egyes helyeken ezt „magyar sorrend”-nek is nevezik).

A kezünkben levő cserelistában közel 700 kisgrafika adatai szerepelnek. Közülük 64 tétel magyar vonatkozású s ebből 11 nevet hibásan közölnek. Aligha lesznek hasznosíthatók a nemzetközi csereforgalomban az olyan lapok, amelyeknél a jegyzékben alkotóként Árpád K., Zolt V., Ferenc B. vagy Ferenc S. neveket tüntették fel. Az Amerikában élő neves magyar művész nem Béla néven, hanem *Petry* családi néven lett ismert világszerte. A gyűjtők sem jártak jobban ebben az esetben a névsorban. Közülük csak két nevet említünk: *Gábor Dénes* neve a D-betűnél, *Vida Klára* neve pedig a K-betűnél található, keresztnévük alapján. A legmostohább sors *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelemnek jutott. Arcképét ugyanis *Fery Antal* egy 1980-ban készült érmes lapján szerepeltette. A cserelistán neve a gyűjtők rovatába került, ráadásul keresztnéve miatt a G-betűhöz. Hogy ezek után Király Zoltán és Virág Zoltán neve a Z-betűnél szerepel, már nem is csodálkozunk.

A külföldi cserelisták összeállításakor aligha kéri ki előzetesen a magyar alkotók, gyűjtők véleményét s ezek hibáinak utólagos kijavításához kevés a remény. Addig tehát, amíg külföldön is meg nem szokják a magyarok névírásának nagyon is logikus módját, a hibákat megelőzni csak úgy tudjuk, ha a nevek írásakor cserepartnerünk figyelmét olyképpen hívjuk fel, hogy a vezetéknévét NYOMTATOTT NAGYBETŰKEL írjuk le, vagy aláhúzzuk.

Neveink írásánál szerzett tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy bennünket, magyarokat „még az ág is húz”. Ugyanis egész Európában egyedül mi írjuk ésszerűen neveinket, mégis emiatt ér bennünket hátrány, s megtörténik ez élővel, holtal, de még az egykori fejedelemmel is!

Dr. S. I.

KIEGÉSZÍTÉSEK A SZENT GYÖRGY-TÉMÁHOZ

Lapunk 1994. évi 3. számában *Szent György a kisgrafikákon* címmel Arató Antal számolt be ugyanebben a rovatban arról a kiállításról, amelyet a székesfehérvári Szent György Kórház rendezett a minden év áprilisában tartott tudományos tanácskozásuk alkalmával. Az 1994. évi kiállítás kapcsán a cikkben felhívással fordult a szerző a gyűjtőkhöz, hogy a birtokukban lévő, vagy tudomásukra jutott Szt. György témájú lapok adatait kiegészítésként küldjék meg a szerkesztőségnek. A lap 1994/4. számában már megjelent egy kiegészítés, hat újabb hasonló témájú ex libris leírásával.

**B.Ü.É.K! PF
1982
KOPP-GYÖRGY**

Fery Antal fametszete, X2

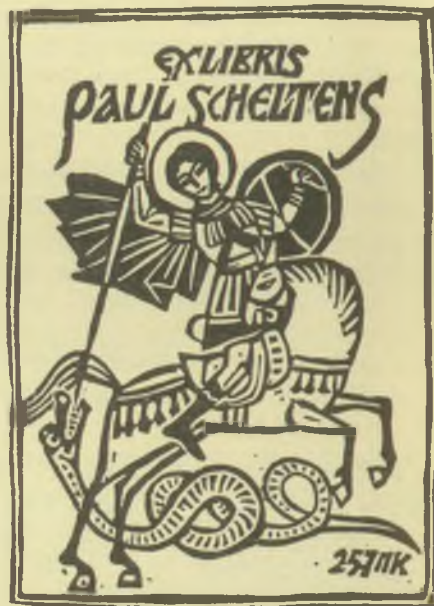
te lépten-nyomon lehet találkozni „jelenlétével” a köztudatban. Mert nem csupán egyházi szent, hanem a folklórban is élő népi hős, régi bolgár népdalok és népballadák legendás alakja.

Szent György napját a bolgár falvak népe az ország minden részében hagyományos népünnepély keretében üli meg, szinte hasonlóan a nálunk ismert majálisokhoz. Saját szentjükként tisztelik és ünneplik a földművesek, a hegyvidékeken inkább a pásztorok. A birkatenyésztő vidékeken pedig a juhászok legnagyobb ünnepe a György nap. A Balkán- és a Rodope-hegységben magam is részt vettem néhányszor a juhászok ünnepségén. A falu szélén egy nagyobb réten vagy tisztáson hosszú asztalokat terítenek, ahová kivonul az ünnepelőbe öltözött lakosság apraja-nagyja. Délelőtt, miközben „kisüstivel” koccintgatnak, különféle régi népi szokások és szertartások keretében bárányokat vágnak az ünnepi lakomához. A kiszemelt „áldozati bárányokat”, mielőtt levágják, virágkoszorúkkal díszítik fel, egy Sárkányölő Szent Györgyről szóló népballadát énekelnek.

A déli lakoma közben és utána is szólnak a dudák, a különféle népi hangszereken a György-napi énekek és estig tart a vidám mulatság. Nem véletlen tehát, hogy mind az egyházi művészetben (a templomi freskókon és főként az ikonokon), mind a népművészetben rengeteg a Szent György ábrázolás, ami az élő hagyományok miatt termé-

zetesen megtalálható a jelenkori bolgár képzőművészetben is. Alig van olyan festő- vagy grafikusművész, akinek életművében ne lenne jelen valamilyen formában a sárkányölő szent lovag.

A fentiek alapján átnéztem gyűjteményemben *Pencso Kulekov* festő- és grafikusművész, a legnevesebb és legismertebb bolgár exlibris-mester életművét. Az eddig készített és általam ismert 480 ex librise között a korábbi számban már ismertett három lapja mellett még tíz Szent György ábrázolást találtam. Az ő listáját kiegészítem még magyar művészek életművében talált további kilenc Szent Györgyöt ábrázoló ex libris leírásával.

Pencho Kulekov linómetszete, X3

Kulekov, Pencso (Szófia)

El. NHG. Kripta	1979	X3	Op. 104	100 × 83
El. Jiri Soukup	1981	P1	Op. 166	104 × 72
El. Paul Scheltens	1986	X3	Op. 257	80 × 56
El. Julija Valeva	1986	X3	Op. 258	50 × 70
El. Cliff Parfit	1988	X3	Op. 349	94 × 62
El. Cliff Parfit	1988	X3	Op. 352	94 × 62
El. Cliff Parfit	1988	X3	Op. 359	95 × 63
El. Luciano Canega	1992	X3	Op. 444	94 × 60
El. ACE	1992	X3	Op. 445	104 × 70
El. Pencho Kulekov	1992	X3	Op. 446	77 × 54

Fery Antal (Budapest)

El. Balázs György	1967	X2	Op. 476	63 × 47
El. (Név nélkül)	1968	X2	Op. 506	80 × 84
El. Nagy Józsa György	1968	X2	Op. 507	105 × 72
El. PF. 1971 MEDICOR	1970	X2	Op. 622	100 × 150
El. Jiri Oliva	1971	X2	Op. 756	107 × 64
El. BÜÉK. PF. 1982.				
Kopp György	1981	X2	Op. 1556	82 × 58
El. Udo Franz	1984	X2	Op. 1671	90 × 60

Molnár István (Budapest)

El. Biblioteca Communale di Lomazzo	1995	C3		
-------------------------------------	------	----	--	--

13 × 7

Király Zoltán

HÍREK

A Budatétényi Galériában *Kőhegyi Gyula* grafikáinak és *Gerő András* festményeinek kiállítását nyitotta meg 1996 februárjában *Feledy Balázs* művészeti író. A Művészbarátok Egyesülete és a Budafok-Tétény Művelődési Ház által rendezett tárlaton mindkét művész igen jó színvonalú, mennyiségre nézve is jelentős anyaggal szerepelt. Egyesületünk tagjától, *Kőhegyi Gyulától* 50 szabadgrafikai lapot és ugyanennyi kisgrafikát láthatott a közönség. Műveit az alkalmazott technikák változatossága jellemezte, s ezek is képet adtak alkotójuk művészi vénájának, fantáziájának kimeríthetetlen gazdagságáról.

* * *

A Szekszárdi Művészetek Háza és a Magyarországi Német Írók Szövetsége rendezésében március 7-én nyitották meg Szekszárdon *König Róbert* grafikusművész *Dort drunt an der Donau* című kiállítását, nyitóeseményeként egy tervezett kiállítássorozatnak, amelynek védnökei: *Göncz Árpád* köztársasági elnök és *dr. Otto-Raban Heinichen*, Németország budapesti nagykövete.

König Róbert rézkarca, C2

A magyarországi német nemzetiségi kultúra értékeiből és emlékeiből merített tematikájú grafikai művek kiállítását *dr. Józán-Jilling Mihály*, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata alelnöke és *Johannes Griffels* német kultúrattasé nyitotta meg, amelyet színvonalas kulturális műsor követett. A helyszínen került bemutatásra a művésznak az

eseménysorozatra készített, 22 linómetszetből álló mappája is. A kiállítást *Lelkes Mária* rendezte be.

* * *

Március végén *Xantus Géza* nagyszabású grafikai kiállítását nyitotta meg *dr. Ladócsi Gáspár* tábori püspök a budapesti Gellért Szálló teaszalonjában. Az ünnepi műsorral bevezetett tárlaton 56 alkotását mutatta be a művész. A színes tus, pasztell és aquatinta technikával készült nagyméretű grafikai lapok bibliai, keresztény mitológiai témákat és a magyar történelem sorsfordulóit ábrázolják. Tisztelegve a millicentenáriumnak, a művész tusrajzban örökölte meg a magyarok bejövetelét. Ezeken kívül 15 ex librisét is láthatta a közönség. Ez utóbbiak valamennyi darabja aquatinta eljárással készült, ami ritkaságnak számít napjaink kisgrafikájában, s alkotójuk ezzel is tekintélyt vívott ki magának a gyűjtők körében.

* * *

Kényelvű (angol és magyar), kézzel merített papírra nyomott, ízléses meghívó invitálta az érdeklődőket *Molnár István* (művésznevén *Iscsu*) grafikusművész újabb kiállítására, az *Ipszilon Galéria* rendezésében. A jelentős mennyiségű művet felsorakoztató tárlatnak a reprezentatív óbudai Hotel Aquincum Mithras Galériája adott helyet, a két kiállítási intézmény együttműködésének keretében, amint azt *Török Katalin*, az *Ipszilon Galéria* vezetője elmondta. *Dr. Hann Ferenc* művészettörténész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja megnyitójában elemezte *Molnár István* eddigi grafikus pályaképét, majd részletesen bemutatta legújabb, súlyos mondanivalójú, gyakran szimbolikus értelmű, nagyobb mé-

Vincze László linómetszete

retű rézkarc-sorozatait, szellemes vagy ízlésesen pikáns kisgrafikáit, valamint ex libriseit. A nagyjából Vincze László szentendrei merített papírára nyomott alkotások kiállítása a megjelentek körében osztatlan sikert aratott.

Az ex libriseiről is jól ismert erdélyi Vincze László grafikusművész alkotásait a közelmúltban két alkalommal is bemutatták szűkebb pátriájában. Előbb a marosvásárhelyi Kultúrpalota kiállító termeiben láthattuk rajzait, majd ez év áprilisában Gyergyószentmiklóson állították ki műveit, *Miholcsa József* szobrászművész alkotásaival együtt. A kétnyelvű meghívón így vall magáról a grafikusművész: „A marosvásárhelyi Képzőművészeti Líceumban szeretett és tisztelt mestereimtől, leginkább Nagy Pál és Datu Victor festőművészekről kaptam útravalót és hitet, hogy a művészet lehet harc, de áhítat is.”

A németországi Fauststadt Staufenben a Magyar Kulturális Napok keretében három magyar művész, *Decsi Ilona*, *Kéri Imre* és *Szentgyörgyi József* alkotásaiból nyílt kiállítás április 19-ikén. A hozzánk eljutott leporellszerű, hatoldalas színes katalógust mindhárom művész egy-egy pasztell, tempera illetve kőrajz technikával készült művének képe illusztrálja, valamint ismerteti művészi életrajzukat. A kiállítás május 5-ig volt látható Fausztvárosban, Staufenben.

Négy hónapon át, 1996 áprilisáig láthatta a közönség az ausztriai Linzben azt a kiállítást, melyet *Max Kislinger* (1895–1983) születésének 100-ik évfordulójára rendeztek. Az osztrák ex libris és alkalmi grafika neves művésze nemcsak kiváló grafikus volt, hanem mint helytörténész, néprajzi író és gyűjtő, fotográfus, kerámikus is beírta nevét Ausztria kultúrtörténetébe. A szecesszió formavilágában gyökerező gra-

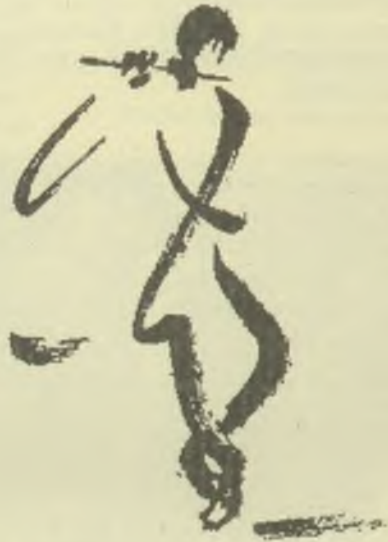
fikáit gazdag ornamentika jellemezte, melyhez a gótika világát idéző betűformák is járultak. Néhány osztrák postabélyeg is viseli nevét, mint tervezőjét.

A német kisgrafika-barátok neves személyisége, *Dr. Gernot Blum* egyik levelében azon óhajának adott kifejezést, hogy szívesen folytatna cserét magyar gyűjtőkkel. Az alábbiakban azzal adjuk közre címét, hogy mivel igényes gyűj-

tőről van szó, a cserét csak művészileg kifogástalan kisgrafikák birtokában levő gyűjtőknek ajánljuk. Így nem ronthatjuk a magyar kisgrafika korábbi jó hírnevét. A kisgrafika világában nagy tekintélynek örvendő orvos-gyűjtő címe: *Dr. Gernot Blum*, D-41199 Mönchengladbach, Bockmühlstrasse 31. Germany.

Varga Nándor Lajos (1895–1978) festő- és grafikusművész emlékkiállítását május 17-én nyitotta meg Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban Varga Mátyás díszlettervező, Kossuth-díjas kiváló művész. A tárlatnak számunkra fokozott jelentősége van, ugyanis mindketten elnökei voltak egykor a KBK-nak, nevüket beírták a magyar kisgrafika történetébe.

Marcali Kiss József festőművész jubileumi tárlatát ugyan- május 17-én nyitotta meg Érd város művelődési központjában dr. Kelényi István művészettörténész. A 60 éves M. Kiss József munkásságáról ez alkalomra 36 oldalas, ni-

vós kiállítású kiadvány is napvilágot látott, amelyben bravúros ecsetrajzain kívül tíznél több olajképének a reprodukciója is helyet kapott. Kelényi István kísérőszövege az alkotások műhelyitkaiba vezeti be az olvasót. A füzetet a művésznek a képekkel kapcsolatos gondolatai teszik még élményszerűbbé.

Az olaszországi Pescara város neve az exlibris-irodalomban először 1988-ban szerepelt. Ekkor rendezték meg ugyanis első exlibris-pályázatukat a város neves születője, *Gabriele d'Annunzio* halálának 50. évfordulója alkalmából. Amint arról 89/1-2. számunkban hírt adtunk, a résztvevő 700 alkotó között kiosztott 17 pályadíjból magyar művész nem részesült, ez alkalomra készült kiadványaikban azonban több honfitársunk szerepel. Újabb- ban a város exlibris-múzeumának a létesítéséről érkezett hír. Az intézmény vezetője, *Giuseppe Cauti* mérnök azt is közölte velünk, hogy archívumukban a világ valamennyi ex librisének és gyűjtőjének a nevét el fogják helyezni.

SZEMLE

A Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület 15 évvel ezelőtt megindított kiskönyvtár-sorozatának füzetei a közelmúltban túllépték az 500-ik sorszámot. A tetszetős külsejű füzetek az ország egy-egy műemlékét, természetvédelmi területét ismertetik. Népszerűségüket mutatja, hogy összpéldányszámuk mostanra elérte a 400 000-et. Szemle rovatunkban eddig nem esett szó ezekről a kiadványokról, ugyanis témájuknak nincs köze a kisgrafikához. A sorozat 440-ik füzetében azonban kivételt képez s emiatt szívesen hívjuk fel rá a kisgrafika barátainak figyelmét.

A SZERENCSS-ZEMPLÉNI MÚZEUM címmel megjelent 16 oldalas füzet szerzője *Siska József*, az egykori Rákóczi-várban működő intézmény vezetője. A város, a vár és a múzeum történelmének részletes ismertetése után a szerző végigvezeti az olvasót a gyűjteményeken is. Szerencs egyik nevezetessége, a dr. Petrikovics László, helybeli fogorvos által felajánlott levelezőlap-gyűjtemény az ismertető megírásának idejére, 1992-re, már 825 000 darabra növekedett. A múzeum második legnagyobb kollekciója ex librisekből áll, melyek számát 36 000 darabban jelöli meg a szerző.

Könyvjegyeik között kiemelkedő jelentőségű a város szülöttének *Fery Antal*nak (1908–1994) teljes életművét tartalmazó anyag, melynek jelzésszerű illusztrálására válogatott műveiből állandó kamarakiállítás látható a várkastély egyik szobájában. A több illusztrációt is tartalmazó füzetben még további két kiállításukról olvashatunk. Ezek egyrészt a vár építéstörténetét, másrészt az egykori tulajdonos, Rákóczi Zsigmond korát, emlékét idézik.

Fery Antal munkásságáról rövid ismertetés olvasható a kiadványban, sőt közlik egyik korai fametszetének, az 1939-ben készült Op. 20. lapnak képét is. Emiatt a szerencsi füzet a magyar kisgrafika irodalmának is becses darabja lesz. A sorozat füzetei megvásárolhatók a TKM Egyesület Irodájában (1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.).

* * *

A L'EX LIBRIS FRANÇAIS 197. számában közlik a „XXI. század” címmel kiírt kisgrafikai pályázat eredményét. (A kiírást 95/2. számunkban mi is közöltük.) A pályázaton résztvevő alkotók közül 8 művész részesült díjazásban. Felsősorolásukban az első helyen szerepel *Christiane Vielle* (Franciaország). A további díjakat 2 francia, 2 orosz, 1 finn, 1 lengyel és 1 szlovák művész nyerte el. A díjkiosztásra Párizsban 1996. április 10. napján került sor, a beérkezett munkákból rendezett kiállítás megnyitása alkalmával.

* * *

A belga GRAPHIA 125. száma új borítólapokkal jelent meg. Az eddigi nagyon modern, mindössze néhány vonalból álló kompozíció helyett most *Frank-Ivo van Damme* rajza szerepel a lap keménypapír borítóján: egy csinos női akt szórja a szélbe az ex libriseket.

Belga testvérlapunk három évtizedes múltja tekinthet vissza. Az évenként kiadott 4 számhoz négy évenként adnak tartalomjegyzéket, így a múlt évfolyamaiból már 9 kötet állt össze. A szerkesztő *Luc van den Briele* szerint a mostani, 1996/1. számukkal a 10. kötetet kezdték meg és ez 1999 végén éri el teljességét. Akkor érkezik el a lap a 21. század küszöbéhez, mely felé bizalommal tekint a szerkesztő, aki

az ex libris fellendülését reméli. Európaszerte alakulnak ugyanis újabb exlibris-központok. A belgiumi Sint Niklaas után megkezdte működését a hágai Könyvmúzeumban egy hasonló intézmény és a flandriai Hasselt város is fémjelzheti a jövő exlibris-életét.

A lap rendszeresen ismerteti egy-egy exlibris-téma megjelenését az európai művészetben. Ebben a számban a hal-ábrázolásokat foglalja össze *Peter Wulvetant*. Cikkéhez soha nem látott bőséggel használt fel illusztrációkat: 50 darab, szebbnél szebb, halas ex librist mutat be. Magyar művészek egyetlen műve szerepel a méltatásban és a képek között, ez *Fery Antal* Op. 208. számú alkotása, a Bánhidi Andor nevére készült, remekművű, két színben nyomott könyvjegye.

* * *

A NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 201. számában *Helmer Fogedgaard* cikkét közlik az exlibris-témákat elemző sorozatunkban. Ez alkalommal a kutyát ábrázoló lapokat foglalja össze a szerző, 9 illusztráció kíséretében. Magyar művész alkotásáról nincs szó az írásban, pedig egykor 50 alko-

ING. GÁL CSANÁD

Kékesi László linómetszete, X3

tónk 105 alkotása szerepelt a lengyelországi Tarnowban a kutya-témában rendezett kiállításon. (Ismertetése a KISGRAFIKA 1987/1. számának 40. oldalán.)

* * *

A luxemburgi exlibris-egyesület, a Pierre Roberti Kör EX-LIBRIS című folyóirata egyedülálló kiállításról számolt be. Közel ezer darab, kizárólag nők által készített ex libris szerepelt a fővárosban megtartott könyvfesztivál alkalmából a Kör által rendezett kiállításon. Az 1996. márciu-

sában bemutatott tárlatnak egy 190 négyzetméteres terem adott helyet és itt klasszikus és modern könyvjegyek egyaránt láthatók voltak. A lap 1996. márciusi száma a kiállításon szerepeltek közül mintegy húsz művész pályafutását ismerteti, egy-egy lapjuk reprodukciója kíséretében. Főleg luxemburgi alkotókról szól a cikk, de említés történik még 3 cseh, továbbá 1-1 német, román, francia, lett, holland, belga és angol művészről is. Egyetlen magyar név is szerepel az írásban: *Hermina Horvát*, Antwerpenben élő honfitársunké, akinek munkásságát nem ismerjük, ezért szívesen hallanánk róla bővebben is.

* * *

A kolozsvári *Művelődés* c. folyóirat 1995/6. számában Gábor Dénes gyűjtőtársunk (aki egyúttal a lap főszerkesztő-helyettese) tudósított a Sepsiszentgyörgyön megrendezett Szent György-napi ünnepi játékokról s az azokhoz kapcsolódó kulturális eseményekről. Ezek egyike volt a *Szent György a kisgrafikákon* című kiállítás, amelynek bemutatására a megyei könyvtárban került sor, s amit ő nyit-

mét mutatja. Ebben a számban olvastuk, hogy egy osztrák gyűjtő 1997-ben rendezendő kiállítás céljára olyan kisgrafikákat keres, amelyek Franz Schubert életművével, munkásságával kapcsolatosak. A zeneszerző arcképét vagy dallamainak motívumait ábrázoló kisgrafikák megküldését kéri: Walter Humplstötter, Raimundstrasse 1, A-3100 St. Pölten, Austria.

* * *

A *Művészet és Barátai* legújabb, májusi-júniusi száma, ha kifejezetten grafikai vonatkozású cikkeket nem is tartalmaz, ismét számos érdekes olvasnivalót kínál. Gergely Mihály a nagybányai festők kiállítása kapcsán, ami méltán kapcsolódik a millicentenáriumi rendezvényekhez, szól az Ernst Múzeumban, a Műcsarnokban bemutatásra kerülő legkülönbözőbb tárlatokról. Pogány Ö. Gábor a gödöllői Művésztelep hagyományainak felélesztését, a művésztelep egykori kezdeményezéseinek komplex bemutatását sürgeti. Kürthy Sándor pedig arról közöl érdekes tanulmányt, hogy az apahiány hogyan jelentkezik a „leghatásosabb tudatformálóban”, a művészetben. Érdekes írásokat, kiállításmegnyitókat olvashatunk Kurucz D. Istvánról (Dömötör János), Németh Jánosról (Benedek Katalin), Kránitz Margitról (Gergely Mihály), a Százados úti művésztelep alkotóinak kiállításáról (Feledy Balázs). Dr. Soós Imre tagtársunk Cs. Kovács László kérméit mutatja be, részletesen elemezve a maga nemében valóban egyedülálló alkotásokat. Szintén tőle olvashatunk érdekes tudósítást az amerikai Barnes Alapítvány kiállítássorozatáról, amelynek a bevétele révén sikerült a gyűjteményt őrző épületet restauráltatni. Entz Géza Csúcs Ferenc éremművészt – aki egyesületünknek is régi tagja – köszönti születésének 90. évfordulója alkalmából.

* * *

Molnár István rézkarca, C3

tott meg. (A bemutatásra kerülő anyagot Arató Antal vitte el Sepsiszentgyörgyre.) Szintén Gábor Dénes írt a *Művelődés* mellékleteként megjelenő *Könyvesház* 1993–1994 évi összevont – s sajnos későn napvilágot látó – számában a gyulai Erkel Ferenc emlékkiállításról és pályázatról. Örömmel köszönti a kiállításon részt vevő romániai művészeket, s nem hallgatja el azt a véleményét, hogy Kazinczy Gábor kiállított ex librisének a díjazottak között lett volna a helye. A folyóirat mintegy 20 ex librist mutat be a tárlat anyagából.

* * *

A MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 1996. évi márciusi számában örömmel láttuk lapunk múlt évi három számának ismertetését, mely osztrák barátaink felénk irányuló figyel-

Ürmös Péter linómetszete

KÖNYVESPOLC

EL LLIBRE EN L'EX LIBRIS – CALENDARI 1996 (A könyv az ex librisen – 1996. évi naptár). Museu de les Arts Gràfiques – Barcelona, 15 kartonlapon.

Az év elején a fenti című, pompás kiállítású naptár érkezett Egyesületünk címére Barcelonából. A kiadványt a katalán főváros grafikai múzeumában őrzött ex librisek felhasználásával *Victor Oliva Pascuet* rendezte sajtó alá. A bevezető cikkben *Pilar Vélez* ismerteti a kalendárium célját: az év egy-egy hónapjának szentelt 12 naptároldalon olyan igényes ex librisek bemutatása, melyek mindegyikén *könyv* viszi a főszerepet, rendszerint egy-egy szép hölgy kezében. Az itt közölt könyvjegyek alkotói – egy angol és egy belga művész kivételével – a régi katalán grafika képviselői, ahogyan a képek alatt közölt életrajzi adatokból megállapítható. A csontszínű papírra nyomott ex librisek bemutatása igen tetszetős módon történik, ugyanis világoskék színű kartonlapokon je-

A. de Riquer grafikái, P1

lennek meg, a kék szín passzpartuként veszi körül a kisgrafikát. A közölt könyvjegyek mindegyike magán viseli a századvég napjainkban újra felfedezett stílusirányzatának, a szecessziónak a formai jegyeit. A naptár lapjain legtöbbször szereplő *Alexandre de Riquer* (1856–1920) egyik alkotásával érzékeltetjük ennek a szépséges kiadványnak a hangulatát, amelyből 300 példány kézi számozással készült, a KBK tulajdonába került a XXXV. példány.

Dr. S. I.

HARANGHY JENŐ ALKOTÁSJEGYZÉKE

Haranghy Jenő (1894–1951) festőművész, képzőművészeti főiskolai tanár számos grafikusunk tanára is volt. Leánya, *Schramkóné Haranghy Judit* most kedves meglepetéssel szolgál az exlibris-gyűjtőknek, ugyanis a KBK Egyesület tagjainak felajánlotta édesapja nemrégien megjelent ex libris alkotásjegyzékét, amelyet lapunk mellékleteként ezúttal kapnak meg tagjaink. Köszönet érte az adományozónak, s szolgáljon példaként másoknak is.

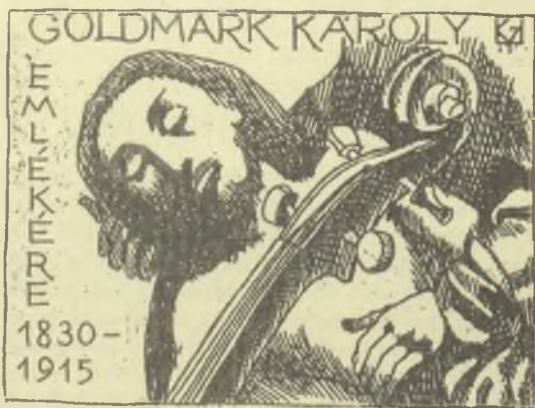
Akit bővebben érdekel *Haranghy Jenő* életútja, a *Szűcs György* művészettörténész által írt, gazdagon illusztrált monográfiából tájékozódhat. Mind a monográfia, mind az ex libris alkotásjegyzék megrendelhető *Schramkó Istvánné* címen: 1114 Budapest, Eszék u. 9–11.

Palásthy Lajos

Haranghy Jenő fametszetei, P1

Kőhegyi Gyula rézkara, C3

Gerard Gaudaen fametszete, X2

Van Gogh litográfiája

RÉSUMÉ

Dans l'article premier Lajos Palásthy fait connaître la carrière artistique de Nándor Németh (1910-1978) artiste graveur hongrois. Il est né à Budapest où il a acquis son diplôme d'artiste. Après son long service militaire il a atteint la fin de la guerre en Allemagne. Depuis 1950 il vit aux États-Unis. Il devient graveur-collaborateur de plusieurs maisons d'édition, de l'industrie du film et même de NASA. Il a créé encore environ 200 exlibris: ses dessins furent reproduit par la technique de cliché ACF. Il est mort avec sa femme durant l'incendie d'une maison.

Parmi les membres de notre association figurent aussi des amis de la gravure de grande dimension. C'est pourquoi nous publions volontiers l'article du Dr Imre Soós sur les 9 lithographies et une eau forte de Van Gogh. Ses créations furent présentées en 1995 sur l'exposition du Musée Van Gogh à Amsterdam. L'auteur de l'article a présenté cet événement par l'aide de l'excellent catalogue de Sjaar van Heugten et Fieke Pabst.

Sous le titre „Notre hôte Gérard Gaudaen” Péter Ürmös écrit sur la visite de Budapest de l'illustre artiste belge qui

est directeur du Nationaal Hoger Instituut en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. L'auteur de l'article fait connaître aussi l'activité artistique du grand personnage de l'art belge moderne.

K. Z. salue au nom de la Rédaction, des artistes et membres de la KBK le Docteur Imre Soós, à l'occasion de son 75ème anniversaire. Sur la successive page on lit la nécrologie sur József Kovács, écrit par Mme Mara Szász. Le célèbre collectionneur, secrétaire de l'Association des Collectionneurs de Pécs est décédé inopinément âgé de 81 ans.

Pour compléter nos publications précédentes dans les numéros 1994/3 et 4 Zoltán Király publie plusieurs petites gravures représentant Saint Georges qui est un saint de prédilection aussi en Bulgarie.

Après des nouvelles notre rubrique SZEMLE (Revue) fait connaître les articles des périodiques étrangers qui s'occupent des graveurs hongrois. En dernier lieu on lit sur un calendrier de beauté, publié à Barcelone, et sur la liste de créations de Jenő Haranghy.